

ERKEN ORTA ÇAĞ AVRUPASI'NDA HAYAT

Franklar Özelinde
Pactus Legis Salicae Çevirisiyle

ÖZLEM GENÇ

**ERKEN ORTA ÇAĞ AVRUPASI'NDA HAYAT
FRANKLAR ÖZELİNDE
PACTUS LEGIS SALICAE ÇEVİRİSİYLE**
Özlem GENÇ

TİMAŞ YAYINLARI | 5349
Timas Akademi | 3
Tarih Kitaplığı | 3

AKADEMİK DANIŞMA KURULU
Prof. Dr. Ali Akyıldız
Dr. Kaan Durukan
Dr. Y. Hakan Erdem
Prof. Dr. Asım Cüneyd Köksal

PROJE EDİTÖRÜ
Dr. Selim Ahmetoğlu

KAPAK TASARIMI
Ravza Kızıltuğ

İÇ TASARIM
Tamer Turp

1. BASKI
Ekim 2021, İstanbul

ISBN
ISBN: 978-605-08-4235-7

9 786050 842357

TİMAŞ YAYINLARI
Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24

timas.com.tr
timas@timas.com.tr
   timasyayingruba

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 45587

BASKI VE CİLT
Matsis Matbaacılık
Tevfikbey Mahallesi
Dr. Ali Demir Caddesi No: 51
Sefaköy / İstanbul
Telefon: (0212) 624 21 11
Matbaa Sertifika No: 40421

YAYIN HAKLARI
© Eserin her hakkı anlaşımlı olarak
Timas Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

ERKEN ORTA ÇAĞ AVRUPASI'NDA HAYAT

Franklar Özelinde
Pactus Legis Salicae Çevirisiyle

ÖZLEM GENÇ

DOÇ. DR. ÖZLEM GENÇ

1982 Samsun doğumlu olan yazar, lisans eğitimini 2003 yılında Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi`nde tamamladıktan sonra, 2007 yılında Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi`nde “Fransiskenlerin Orta Çağ Avrupası`ndaki Önemi ve Orta Çağ Avrupası`na Etkisi” başlıklı tezi ile Yüksek Lisans, 2012 yılında Ankara Gazi Üniversitesi`nde “*Charlemagne ve Karolenj Rönesansı*” başlıklı tezi ile doktora eğitimiini tamamlamıştır. Ardından Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Latin Dili ve Edebiyatı Bölümü`nde ikinci bir yüksek lisans eğitimi almıştır. “*Birleşik Avrupa`nın Mimarı Şarlman ve Karolenj Rönesansı*” ve “*Orta Çağ`ın İlk Laik Biyografisi : Einhard Vita Karoli Magni*” adlı kitapları bulunan yazar, 2013 yılından bu yana Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi`nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Evli ve bir çocuk annesidir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz / 9

Giriş / 11

BÖLÜM 1

FRANKLAR / 15

Genel Özellikler / 15

Clovis'in Ölümüne Kadar Siyasi Gelişmeler / 17

BÖLÜM 2

GEÇ DÖNEM ROMA - ERKEN ORTA ÇAĞ / GERMAN HUKUK GELENEĞİ / 21

Geç Dönem Roma Hukuku ve Germen Hukukuna Etkileri / 21

Erken Orta Çağ / Germen Hukuku / 22

Franklarda Hukuk / 29

BÖLÜM 3

PACTUS LEGIS SALICAE / 41

Genel Özellikler / 41

Türkçe Çevirisi / 44

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ / 107

KAYNAKÇA / 135

DİZİN / 139

Canım Oğlum Alper'ime...

Önsöz

Modern Avrupa'nın Orta Çağ'ın mirası üzerine kurulduğu, bugün bilinen pek çok Avrupa halkın o dönemde şekillendiği yadsınamaz bir gerçektir. Bu süreç V. yüzyılda Batı Roma'nın yıkılışının ardından, merkezî bir siyasi güç olmadığı için, önce kilisenin iktidarı ele geçirmesi sonra da yavaş yavaş dünyevi krallıkların güçlenmesi üzerine, gerek çatışma gerekse uzlaşma ile dünyevi ve dinî otoritelerin ilişkileri bağlamında gelişmiştir.

Sınırları tartışmalı olmakla birlikte IV ila VIII/IX. yüzyılları kapsayan Erken Orta Çağ, sözü edilen şekillenmenin temelini oluşturmaktadır. Bahsedilen sosyal ve beşerî şekillenmeler vasıtıyla bu dönemde siyasi ortamda etkinlik bakımından en güçlü siyasi otorite Franklardır. Franklar hem Merovenj hem de Karolenj hanedanlıklar ile güclü devletler kurmuşlar ve her anlamda tüm çağ'a etki etmişlerdir.

Çalışmamızda Frankların tarih sahnesinde görülmeye başladıkları andan, onları merkezî bir güç altında birleştiren Clovis'e kadar siyasi faaliyetleri, Roma İmparatorluğu ile ilişkileri ve en önemlisi Orta Çağ Avrupası'na etkileri değerlendirmeye çalışılmıştır. Bu etki, Clovis döneminde derlendiği düşünen ve bilinen ilk yasaları olan *Pactus Legis Salicae* üzerinden incelenmiştir. Böylece hem kaynak azlığından yeterince bilinmeyen Erken Orta Çağ'ın hem de Frank tarihinin daha iyi anlaşılmamasına katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Eserin ortaya çıkmasında, özellikle Latince çeviriler aşamasında kılı kırk yarar tutumu, mesafelere aldırmadan ulaşılabilir olduğu ve özverisi için sayın Doç. Dr. Çağatay Aşkit'e çok teşekkür ediyorum. Bu süreçteki anlayışlı tutumları ve alanımı dair çevirilerdeki yardımları için değerli hocalarım Prof. Dr. Ümit Fafo Telatar ve Prof. Dr. Gül Özaktürk'e minnettarım. Farklı bir alanda eğitim almama ön ayak ve örnek olduğu, çalışmamı gözden geçirip yanlışlarını düzelttiği, bana hep yol gösterdiği için çok kıymetli hocam Prof. Dr. Altan Çetin'e müteşekkirim. Her anlamda destegini gördüğüm, yollarda geçirdiğim zamanlarda yalnız kalma pahasına beni teşvik eden, sabahları ve gece yarıları uykusuz kalıp terminalerde, havaalanlarında gidişimi, dönüşüm bekleyerek yorduğum eşim Dr. Ahmet Genç'e ise ne kadar teşekkür etsem azdır.

Giriş

Erken Orta Çağ, Modern Avrupa'nın temellerinin atıldığı bir geçiş dönemi olması nedeniyle son derece önemlidir. Bu dönemde Barbarlar, Avrupa'nın yeni hükümleri olarak etkisi yüzyıllar sürecek bir değişime sebep olmuşlardır. Roma'nın toplumsal hayatı yazılı kaynaklara dayanırken, Erken Orta Çağ Avrupası'nda toplumsal hayat daha çok sözlü geleneklere dayanmaktadır. Başka bir deyişle yazılı gelenekten sözlü geleneğe geçiş yaşanmıştır. Sözlü gelenek nedeniyle ne yazık ki bu çağ'a ait yazılı belgelerin sayısı oldukça azdır. Günüümüze gelebilenlerin büyük bir kısmı ise dönemin manastır kütüphanelerinde korunan, rahipler tarafından kopyalanan eserlerdir. Çoğunluğu orijinal değil, kopya hatta kopyanın kopyasıdır. Her bir kopyalamada yazmanın hata yapma olasılığı hesaba katıldığında güvenilirlikleri de tartışma konusu olmaktadır.

Bahsi geçen kaynaklardan güvenilirlik anlamında ayrılan *Pactus Legis Salicae* adlı yasa derlemesi bu özelliği nedeniyle çalışmamıza konu edilmiştir. Zira var olan 87 elyazmasındaki ufak farklılıklar ile günümüze gelebilmiş bir hukuk metnidir. İbn Haldun ve Kant'ın kaleme aldığı gibi pek çok tarih felsefesi metinlerinde de dile getirildiği üzere insan topluluklarını bir arada tutan ve düzen içinde yaşamalarını sağlayan varoluşsal unsurlardan biri ara-larındaki ilişkileri düzenleyen hukuktur. Bu nedenle ele aldığımız derleme, hukuk tarihinin yanı sıra tarih felsefesi açısından da ayrıca önemlidir. Öte yandan derlendiği zamana kadar dönemin en güçlü halkı olan Franklara ait yazılı bir hukuk belgesi bulunmamaktadır. Kral Clovis dağınık hâlde yaşayan Frankları tek çatı altında topladıktan sonra toplum yaşayışına da el atmış ve sözlü yasaların yazıya geçirilmesini emretmiştir.

Clovis'ten sonra gelen liderler döneminde pek çok ekleme yapılan yasa, giderek daha kapsamlı hâle gelmiş, yeni yasalar eklenmiş, geçerliliği kalma-yanlar çıkarılarak güncellenmiştir. Yasanın bizim çalışmamızda kullandığımız hâli ilk ve ekleme yapılmamış hâlidir.

Orta Çağ Avrupası'nı anlama aşamasında bu metnin seçilmesinin bir diğer nedeni kölelerden, doğuştan özgürlere, kadınlardan çocuklara, hırsızlıktan adam kaçılmaya kadar hayatın pek çok alanına dair yasalar içeriyor olmasıdır. Yasa metinlerinin bir halkın özelliklerini kusursuz şekilde yansittığı elbette

gerçek dışı bir yargıdır. Zira yasaların uygulanıp uygulanmadığı ya da uygunluluğunu caydırıcı olup olmadığı hiçbir zaman tam olarak kanıtlanamaz ancak yine de devletin ya da yasa yapıcılarının düşüncelerini, halkın yaşayışının nasıl olması gerekiğine dair görüşlerini içermesi açısından son derece önemlidirler. Ayrıca verilen detaylar, halk arasındaki sözlü geleneği, halkın başına gelmiş ya da gelmesi olası durumları da yansımaktadır. Bu açıdan da incelemeye değerdir. Öte yandan insanın tekil olarak toplum içinde yaşarken bir düzene gönüllü olarak dâhil olmasını sağlayan şey hukuk düzeni ve devlettir. Bu derleme yasa bütünü de bu tecrübeinin önemli bir tarihsel görünümü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmamızın bir diğer önemi, ülkemizde Orta Çağ Avrupası`na dair yapılan çalışmaların daha çok Geç Orta Çağ`a yönelik olması ve Erken Orta Çağ üzerine yapılan çalışma sayısının da oldukça az olmasından kaynaklanmaktadır. Geç Orta Çağ kaynak açısından çok daha zengin bir dönemdir. Haçlı Seferleri, Sicilya ve Endülüs yoluyla Batı, Doğu`nun kültürel birikiminden haberdar olmuş ve kendi geçmişini tanıtmaya başlamış, Rönesans hareketleriyle aydınlanma yaşanmış ve yazılan eser sayısında ciddi bir artış meydana gelmiştir. Oysa Erken Orta Çağ`da henüz siyasi bir denge sağlanmadığı için insanlar güvende olma ve yaşamı devam ettirme derdindedir. Dolayısıyla kültürel hayat ikinci sırada hatta belki de daha geri sıralardadır. Bu sebeple bu dönemde yazılmış *Pactus Legis Salicae* gibi bir eser daha da önemli hâle gelmektedir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Frankların tarih sahnesine çıkışları, yaşadıkları coğrafya, Clovis döneminin sonuna kadar siyasi faaliyetleri incelenerek erken dönem Frank tarihine ışık tutulmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde geç dönem Roma hukuk geleneği ile Erken Orta Çağ hukuk geleneği bağlamında *Pactus Legis Salicae*`ın özellikleri ve önemine yer verilmiştir. Üçüncü ve son bölümde 65 başlıktan/bölümden oluşan *Pactus Legis Salicae* adlı derlemenin genel özelliklerine değinildikten sonra, metinde geçen yasa maddeleri, suçlar ve cezalar Latince asılдан Türkçeye tercüme edilmiş, açıklanması gereken kavram ve terimler dipnotlarla açıklanmıştır. Değerlendirme ve sonuç bölümünde ise yasa maddeleri üzerinden Frank toplumunun yaşayışı ve Erken Orta Çağ Avrupası`nda var olan ortam irdelenmeye çalışılmıştır.

Çevirilerde *Pactus Legis Salicae*`ın K. A. Eckhardt tarafından edisyonu yapılmış 1962 tarihli Hannover baskısındaki Latince metin temel alınmış, anlaşılması güç noktalarda Theodore John Rivers ve Katherine Fischer Drew

tarafından yapılan İngilizce tercümelere de başvurulmuştur. Ayrıca bazı yazım hatalarına ilişkin editör şerhlerine ya da sayfa altlarındaki farklı elyazmalarında geçen ifadelerde bakılmıştır. Latince metin içerisindeki köşeli parantezler ise anlaşılabilirliği artırmak adına tarafımızdan eklenmiştir.

Yasanın neredeyse tamamında Malberg sözlüklerine yapılan atıflar dikkati çekmektedir. Metin Frankların ana dili olmayan Merovenj Latince ile yazılmış ancak yazılıırken, bazı terimlerin Frank dilindeki karşılıkları da verilmek istenmiştir. “*Malberg`de olarak geçmektedir*” şeklindeki ifadeler işte bu yerel dildeki karşılıklara işaret etmektedir. Bu karşılıkların bazıları yanlış yazılmıştır ve günümüz filologları için birer bilmecə niteliği taşımaktadır. Çalışmamızın kapsamı açısından madde içerikleri, Frank dilindeki karşılıklarından daha önemli kabul edilmiş ve Malberg sözlüklerine yapılan atıflar dipnotlarda verilmiştir.